

KRING ETT LEDARESKIFTE

LEDARESKIFTET inom högern har efter en lång tids ryktemakeri ägt rum. Professor Gösta Bagge, som redan vid valet för snart tio år sedan förklarade att han inte tänkte stanna så länge att han skulle behöva avgå som förbrukad eller pensionsmässig, hade — som hans kommuni­ké gav besked om — både 1942 och i våras gett till känna sin önskan att dra sig tillbaka från ledarskapet, men alls inte från politiken. Han kvarstod över höstens val på enhällig anmodan av riksdagshögerns förtroenderåd, men hans definitiva avsägelse väntades efter valen. Såsom de stora hyllningarna vid hans avgång betygat lämnade han partiledningen och regeringen med bevarat och fullt förtroende från partihängarna. Hans frånträ­dande av ledarskapet har berott på honom själv och inte — såsom det påståtts i en del tidningar — för­anletts av någon inre kris i partiet. Konservatismens motigheter under det senaste decenniet i Sverige ha bottnat djupare än i en personfråga. De ha med undantag för några få länder varit universella, än beroende på den allmänna radikaliserande tendensen under mellankrigsåren och det andra världskrigets kaos, än beroende på att den naturliga reaktionen mot denna kastat sig i armarna på våldsamma ytterlighetsrörelser. Inte ens professor Bagges argaste vedersakare skola kunna vägra honom erkännandet att ha varit en sällsynt ansvarskännande politiker, en av vårt offentliga livs mest rakryggade karaktärer, därjämte osedvanligt målmedveten, ihärdig och modig. Som ecklesiastikminister ha hans insatser trots krigsårens statsfinansiella tryck varit mycket betydande. Han har satt många spår efter sig inom den högre bildningen, folkundervisningen och yrkesutbildningen. Den stora skolutredningen, vars arbete han som ordförande skall slutföra, har varit det bästa vittnesbördet om hans initiativkraft och organisationsförmåga; om utredningen skall lyckas ange lösningarna ligger dock i de vresiga politiska makternas nyckfulla spel.

Valet av den mångkunnige, högt begåvade Fritiof Domö till efterträdare — valet skulle kunna tydas så att anknytning åter söks till praktikens män av typen Boström, Lundeborg och Lind-

man — kan inte utläggas såsom något systemskifte, eftersom den nye ledaren varit en av samlingsregeringens ledamöter och dessförinnan under ett tiotal år en inflytelserik medlem av högerledningens senat. Tidsomständigheterna ha emellertid fogat det så, att han kommit att tillträda ledarposten i en brytningstid. Av den konservativa generation, som dominerade under det förra kriget, äro knappast några längre kvar i riksdagen. En ny generation har växt upp, som fått sin livssyn särskilt i de omstridda sociala frågorna präglad av vår egen tids åskådningar. Ute i världen tvinga de gigantiska återuppbyggnadsproblemen fram ett socialt och kollektivt tänkande och handlande, som även påverkat uppfattningarna i vårt krigsskonade land. Referatet av högerns riksstämma visade, hur just den nya generationen konservativa framför allt kräver ett positivt socialt handlingsprogram. Referatet visade tillika att de radikala vindarna så långt ifrån att slå ned modet tvärtom blott verkat aktiviserande.

I själva verket står svensk framstegsvänlig konservatism just nu inför arbetsuppgifter, som på sistone växt i ofantlig grad i samma mån som det socialdemokratiska partiet eller åtminstone många inom detta tycks vilja etablera ett närmare samarbete med kommunisterna. En utblick över dagens politiska läge yppar i vart fall, att det mesta av den samförståndsanda, som spontant steg fram ur de första krigsårens betryck, nu är på väg att virvla bort. Ett sådant beslut som inrättandet av Stockholms stift skulle i dag inte kunna tänkas. Enigheten i försvarsfrågan är på väg att brytas sönder, såsom debatterna i år i sammanhang med beslutet av civilförsvarslagen och den centrala militära forskningsanstalten blottat. På de ekonomiska och sociala fälten stå arbetarrörelsens 27 punkter som ohjälpligt söndrande moment. Inom utrikespolitiken öppnar den oroväckande böjelsen på sina håll för eftergifter mot Ryssland partiskiljande perspektiv. Den offentliga debatten om sexualbetänkandet uppdagade andra, djupgående motsättningar, låt vara att dessa sannolikt gå tvärsigenom folkpartiet och det socialdemokratiska partiet. Och statsfinansiella och skattepolitiska problem komma helt visst att spela en dominerande roll under den närmaste tiden, utan att det kan antas att motsättningarna skola kunna överbyggas, så länge finansminister Wigforss och professor Myrdal även i fortsättningen få bli de tongivande och pådrivande. Allt detta ställer en konservativ politik inför övernog med arbete och tvingar den att mobilisera allt det motstånd som kan uppletas mot radikalismen, i den mån denna

vill gå förödande fram mot vad man — av brist på bättre uttryck — brukar kalla de borgerliga livsvärdena.

I detta läge ligger det allra främst stor makt uppå att de borgerliga partierna bättre än förr kunna hålla ihop, när en defensiv bör vara given. Lika viktigt är att deras politik, åtminstone sedan den vildaste yran gått över och väljarna konfronterats med verkligheten bakom programfraserna, förmår tillvinna sig förtroende från andra än de egna gamla trogna väljarna. För det konservativa partiet blir det tvingande angeläget att, utan uppgivande av sin traditionella livssyn, i ekonomiska och sociala frågor träda fram med ett klart program, som ansluter sig till tidens läge utan att därför ta formen av enkla aritmetiska auktionsöverbud, som andra alltid komma att höja. Det behövs också, att föreningsverksamhet och agitation ges en folkligare, populärare ton; inte heller därför behöver idéunderlaget inskränkas eller förtunnas. Kanske fordras det också ett namn, som är mindre intetsägande och samtidigt för många mera inbjudande än högern. Ytterst hänger väl det svenska borgerliga samhället på näringslivets, d. v. s. den enskilda företagsamhetens förmåga att hålla sysselsättningen uppe och bereda de anställda en för dem tillfredsställande bärning. Endast om så sker, skapas ett påtagligt, levande alternativ till den dogmatiska socialism, som nu åter är på modet men som arbetarna innerst inne kanske ha större misstro till än kolartro på.

Efter detta krig liksom efter det föregående kommer det helt säkert en reaktion mot de första fredsårens utsvävande omstörtningsmentalitet. Visa av skadan under mellankrigsårens extremism och bättre rustade än då att själva oräddhågat angripa problemen böra de borgerliga den här gången se som sitt ansvar att driva en politik, vilken kanaliserar denna reaktion i borgerliga strömfåror. Först därmed skulle den nu rubbade jämvikten mellan klasserna och partierna kunna återställas. Och först sedan detta skett tryggas den inre folkfriheten, som reellt om än kanske inte formellt alltid måste lida intrång under ett långvarigt ensidigt klassvälde.